

جواب الحق ایران به کنوانسیون ۱۹۶۵ واشنگتن
(درباره حل و فصل اختلاف ناشی از سرمایه گذاری خارجی بین دولت ها و
ایالت دنگر دول)

نگارش:

مهناز حسن پور

سرشناسه:	حسن پور، مهناز، ۱۳۵۸ - Hasan por. . Mahnaz
عنوان و نام پدیدآور:	جوانب حقوقی الحاق ایران به کنوانسیون ۵۶۹۱ واشنگتن: درباره حل و فصل اختلافات ناشی از سرمایه‌گذاری خارجی بین دولت‌ها و اتباع دیگر دول / نگارش مهناز حسن‌پور؛ ویراستار پیمان عباد، هانیه ناظری. تهران: هدف خوارزمی، ۱۳۹۷.
مشخصات نشر:	۳۷۱ ص
مشخصات ظاهری:	۲۰۰۰۰۰ ریال: ۵-۰-۹۵۳۲۸-۹۷۸-۶۲۲
شابک:	فیا
وضعیت فهرست نویسی:	کنوانسیون حل و فصل اختلافات ناشی از سرمایه‌گذاری میان دولت‌ها و اتباع دولت‌های دیگر (۱۹۶۵ م = ۱۳۴۴)
موضوع:	Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States (۱۹۶۵)
زبان:	مرکز بین‌المللی حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری
موضوع:	International Centre for Settlement of Investment Disputes
موضوع:	داوری بین‌المللی تجاری -- ایران
موضوع:	International commercial arbitration-- Iran
موضوع:	سرمایه‌گذاری خارجی (حقوق بین‌الملل)
موضوع:	Investments, Foreign (International law)
رده‌بندی کنگره:	۱۳۹۷ ج ۴۵ / KMH۱۸۲۹
رده‌بندی دیویی:	۳۴۷/۵۰۵
شماره کتابشناسی ملی:	۵۵۱۰۳۳۱

جوانب الحاق ایران به کنوانسیون ۱۹۶۵ واشنگتن

(درباره حل و فصل اختلافات ناشی از سرمایه‌گذاری خارجی بین دولت‌ها و اتباع دیگر دول)

ناشر: انتشارات هدف خوارزمی
 مؤلف: مهناز حسن‌پور
 ویراستار: پیمان عباد، هانیه ناظری
 مدیر تولید: موسسه آموزشی خوارزمی
 صفحه‌آرایی: مرضیه سادات جعفریان
 طراحی جلد: مریم حسن‌پور
 شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
 نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۷
 چاپ و صحافی: موسسه آموزشی خوارزمی
 ناظر چاپ: پیمان عباد، محبوبه رضا علی
 قیمت: ۳۵۰،۰۰۰ ریال
 شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۵۳۲۸-۰-۵

کلیه حقوق چاپ برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران - خ شریعتی - ابتدای میرداماد - ج رودبارشرفی - پلاک ۵۷

book@mokha.ir

تلفن: ۰۲۱-۲۶۴۲۰۱۸۹

در گذشته اختلافات حقوقی ناشی از روابط بین دولت و شخص خارجی یا افراد دارای تابعیت‌های مختلف، راد حلی جز مراجعه به دادگاه‌های ملی نداشت و اختلاف تنها زمانی جنبه بین‌المللی پیدا می‌کرد که دولت دیگری بر اساس حمایت سیاسی مداخله می‌نمود. این مداخله دعوا را به اختلاف بین دولت‌ها تبدیل می‌کرد و به همین جهت ممکن بود که برای حل آن به داوری رجوع شود. ولی در جامعه بین‌المللی کنونی که روز به روز از دامنه نفوذ دولت‌ها در روابط اتباعشان با دیگر دول گسترده شده و همچنین اقتصاد با سرعتی که سمت خصوصی‌تر شدن پیش می‌رود جایگاه چندانی برای دخالت آن‌ها و حمایت سیاسی وجود ندارد. این سویی براساس قراردادهای بین‌المللی^۱، اعتبار آرای داوری به طور اصولی پذیرفته شده و غالباً در اختلافات تجاری بین‌المللی نیازی به حمایت سیاسی دولت‌ها وجود ندارد. از این رو و با در نظر گرفتن سایر عوامل، طرفین قرارداد برای حل اختلافات احتمالی به داوری روی می‌آورند. داور نیز باید بر اساس قواعد حقوقی رای صادر کند، معمولاً قواعد شکلی و ماهوی حاکم را هم به توافق انتخاب می‌نمایند که اغلب متفاوت از قوانین ملی طرفین است. در قراردادهای بین‌المللی که حل و فصل اختلاف اغلب به صورت شرط داوری است، داوری بیش از موارد داخلی کاربرد دارد و می‌توان ادعا کرد که یکی از علل مهم آن میل جامعه تجاری بین‌المللی به داشتن دادگاه‌های اختصاصی است. چنانکه امروزه در قراردادهای بین‌المللی و خصوصاً در قراردادهای تجاری بین‌المللی شرط داوری یکی از شروط حتمی قرارداد است.

از سوی دیگر آرای داوری بین‌المللی به عنوان منبع حقوق معاملات بین‌المللی مورد استفاده است. به این صورت که آرای که توسط داوران موثق و خبره در اختلافات تجاری بین‌المللی صادر شده است نقش مهمی را در میان منابع حقوق معاملات بین‌المللی ایفا می‌کنند و البته زمانی که اولاً منتشر شده و در دسترس باشند و ثانیاً حاوی راه‌حل‌هایی باشد که در قوانین داخلی کشورها وجود نداشته

۱. از جمله مهمترین آنها ماده ۳ کنوانسیون ۱۹۵۸ نیویورک (درباره شناسایی و اجرای آرای خارجی) می‌باشد.

باشد. چنانچه داوران با توسل به اصول کلی حقوقی، انصاف و عرف‌های غیر مدون تجاری بین‌المللی^۱ رأی را صادر نماید و نتیجه آن به علت صلاحیت و استحکام مورد تبعیت دیگر داوران قرار گیرد به تدریج در حقوق معاملات بین‌المللی مورد توجه قرار می‌گیرد و یکی از منابع آن را تشکیل خواهد داد. به گفته پروفیسور میشل ویرالی: «گسترش داوریه‌های فراملی می‌تواند به ایجاد حقوق مشترکی در زمینه تجارت بین‌المللی کمک نماید که در عین اینکه نقش یک حقوق جانشین را ایفا می‌کند در بعضی از موارد جنبه آمره نیز داشته باشد»^۲

ازسوی دیگر هر جا که سخن از توسعه، عمران و آبادانی کشوری هست، موضوع سرمایه‌گذاری اعم از داخلی و خارجی نیز مطرح است و شاید بتوان گفت که پیشرفت اقتصادی هر کشوری غالباً از تمرکز و ساماندهی صحیح سرمایه‌ها نشأت می‌گیرد. سرمایه‌گذاری، ساختار و ابزارهای سیاسی، اقتصادی، حقوقی و امنیتی خود را دارد و سرمایه‌گذاری زمان و مکانی مطرح است که ثبات و امنیت سیاسی، اقتصادی و امنیتی یک عزم و اراده ملی نیز وجود داشته باشد. کشور ما ایران پس از گذشت نزدیک به سه دهه از انقلاب اسلامی، اکنون با گام نهادن به مرحله گذار از طرح ساماندهی اقتصاد گذشته، در نظر دارد با اعمال اصلاحات و ساختار اقتصادی کشور، رونق و تحرک لازم را در این زمینه به عمل آورد. در این مسیر آنچه حائز اهمیت^۳ راوانی است، سیاست بازنگری در فرایند سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در ایران است. بررسی تطبیقی اقتصاد کشورهای مختلف جهان حکایت از این دارد که توسعه پایدار در این کشورها، همواره با سرمایه‌گذاری عجول بوده و این پدیده مهم اقتصادی، امروزه در سطح جهان به ابعاد چشمگیری دست یافته و به جاست که ایران نیز - به دلایل مختلف - از این سفره گسترده بی نصیب نماند. براساس راهنمای سرمایه‌گذاری اتاق بازرگانی بین‌المللی^۴، مربوط به سال ۱۹۷۲ و پیش نویس کنوانسیون راجع به حمایت مالکیت خارجی، سال ۱۹۶۶، عهدنامه‌های دو جانبه سازمان همکاری اقتصادی و توسعه OECD^۵ درخصوص حمایت از سرمایه‌گذاری به عنوان پایه و چارچوب ثابت و مناسبی که سرمایه‌گذاران بین‌المللی بتوانند به آن‌ها اتکا نمایند، توسعه معتدله‌ای پیدا کرده است. این عهدنامه‌ها به سرمایه‌گذاران بالقوه، احساس اطمینان و امنیتی می‌دهند که لازمه جریان

۱- Lex Mercatoria

۲. ویرالی، میشل. ترجمه صبح خیز، دکتر ناصر. «تفکری بر تئوری حقوق فرا ملی». مجله حقوقی دفتر خدمات حقوقی، شماره ۳، ص ۹۸.

3 The Guideline of International Investment of the International Chamber of Commerce

4 (Convention on protection of foreign property) 1967

5 The Organisation for Economic Cooperation and Development

آزاد سرمایه است و حقوق و تعهدات هریک از طرفین عهدنامه ها، پشاییش به گونه ای طراحی و تنظیم یافته که بتوانند قبل از بروز هرگونه اختلافی، از امکان مراجعه به مرجعی مناسب به عنوان یک مرجع معتبر، که مشکل گشای مسائل ناشی از سرمایه گذاری آن ها باشند مطمئن باشند. در این عهدنامه ها نهایت کوشش به عمل آمده تا بیم و نگرانی سرمایه گذار خارجی را از اعمال و اقداماتی که سرمایه او را تهدید می کند، مثل سلب مالکیت، مصادره اموال و ... برطرف شده و با درج شرایط و مقررات لازم، ابرار بسیار مناسب و قابل قبولی را برای حفظ و حمایت سرمایه ارائه گردد. سلب مالکیت، مصادره اموال، ملی کردن بخش های عمده از تجارت و صنعت در کشورهای پزو، تانزانیا، ونزوئلا، اکوادور، الجزایر، بولیوی، لیبی، جامائیکا، شیلی، ایران و برخی از کشورهای دیگر، موجب شده تا نیاز مبرم به لزوم حمایت بین المللی از سرمایه گذاری خارجی احساس شود. با توجه به این مسائل، تعجیبی ندارد که کشورهای صادر کننده سرمایه، نهایت کوشش خود را به عمل آورده اند تا موجبات تقویت و تحکیم قواعد و مانی حقوق بین المللی در رباط سرمایه گذاری را فراهم آورند و کشورهای وارد کننده سرمایه نیز موجبات تسهیل، جذب و آزادسازی سرمایه های خارجی را.

با همین هدف و به دال شناسایی، معرفی و بررسی یکی از راهکارهای مناسب برای رشد و توسعه کمی و کیفی سرمایه گذاری خارجی در ایران و مطرح کردن موانع و ارانه پیشنهاداتی در این زمینه، اختصاصاً به بررسی جوانب و پشاییش های پیا دهام الحاق ایران به کنوانسیون ۱۹۶۵ واشنگتن، مربوط به حل و فصل اختلافات ناشی از سرمایه گذاری خارجی بین دولت ها و اتباع دول دیگر، و روش داوری تجاری بین المللی با ارجاع اختلافات به مرکبین الی حل و فصل اختلافات سرمایه گذاری ICSID و بهره مندی از تسهیلات مرکز می پردازیم. کنوانسیون که در نوع خود مشابه دیگری نمی توان برای آن یافت و در رابطه با این موضوع تخصصی می توان اعیای بی مانندی آنرا داشت و مرکزی که با مرجعیت، اعتبار، استقلال و خودگردانی خاصی که از لحاظ بین المللی دارد و علاوه بر جنبه حقوق بین المللی خصوصی، از لحاظ حقوق بین الملل عمومی نیز با اهمیت بوده و به نوعی ماهیتی دوگانه دارد، امروزه در دنیای تجارت بین المللی و سرمایه گذاری خارجی کاملاً شناخته شده می باشد. سیر تحقیق حاضر به این صورت در سه بخش عمده تقسیم بندی شد؛ در بخش اول تحت عنوان «شناخت کنوانسیون واشنگتن و نظام داوری موضوع آن ICSID» طی دو فصل مختصراً سعی شده تا برای ورود به بحث و آمادگی بیشتر ذهنی اطلاعات کاربردی و مرتبط با موضوع، درباره کنوانسیون و مرکز ارائه شود، اما پس از نخستین بخش که به بیانی کلیات مسائل مربوط به کنوانسیون و مرکز در آن ترسیم شده، در دو بخش و از دو منظر متفاوت، در بخش دوم ابتدا ضرورت های اقتصادی

الحاق ایران به کنوانسیون واشنگتن و مزایای مترتب بر آن - به صورت عام و به عنوان یک روش دآوری حل و فصل اختلافات و به صورت خاص - با توجه به ویژگیهای خاص این کنوانسیون و مرکز مطرح شده و سپس در بخش سوم، موانع و دشواریهای موجود بر سر راه الحاق ایران مورد بررسی قرار می گیرد. بنابراین سعی شده تا به این سوالات در حد توان و مجال پاسخ داده شود که مرکز ICSID چه ویژگی با خصوصیت خاصی دارد؟ آیا برای الحاق به این کنوانسیون از دیدگاه اقتصادی ضرورتی وجود دارد و در صورت پاسخ مثبت چه ضرورت هایی مطرحند؟ از طرفی الحاق به این کنوانسیون و استفاده از تسهیلات مرکز چه مزایایی را برای ایران در بر خواهد داشت؟ و شاید از همه مهمتر اینکه به این سؤال پاسخ داده شود که برای این امور از دیدگاه های مختلف چه موانعی وجود دارد و چه مشکلات و دشواریهایی موجودند و یا ممکن است بروز کنند؟ دست آخر اینکه در مجموع الحاق به این کنوانسیون تا چه حد به سود کشورمان است؟ هدف کلی که دنبال می شد آن بود که از جنبه های مختلف پیامدهایی که بر الحاق ایران به این کنوانسیون و بهره مندی از تسهیلات مرکز حل و فصل اختلافات مترتب است، با استفاده از دید علمی و نقادانه و دور از برخی تعصبات و تنگ نظری ها که به هیچ وجه مقتضای دنیای امروز تجارت بین المللی نیستند، بررسی شوند. بنابراین تر مطرح شده، الحاق ایران به کنوانسیون واشنگتن بود. پس از بررسی مسئله از منظر موافق و مخالف و از جنبه مثبت و منفی، آنی تری که مطرح شد این بود که برای پیوستن ایران به این کنوانسیون، در کنار ضرورتها و مزایایی که وجود دارد، دشواری ها، مشکلات و موانعی نیز موجودند و یا بروز می کنند و این مسئله می تواند با موانعی مواجه باشد پس به صلاح نخواهد بود. اما منتز قضیه این است که این موانع که از دیدگاه های مختلف نظم عمومی، حقوقی، قانونی و اجرایی، در حد وسیع و مجال مورد بررسی قرار گرفتند، موانع لاینحلی نیستند و با یکسری اصلاحات ساختاری و اساسی، مازی بستر قانونی کشور که لازمه روان شدن و آزاد سازی اقتصادی کشورمان در پروسه پیوستن به فائات تجارت جهانی نیز هست، الحاق به این کنوانسیون در مجموع و از نقطه نظرهای مختلف به سود ایران خواهد بود.

روشی که مورد استفاده قرار گرفت با توجه به نوع موضوع تحقیق، عبارت است از روش تحقیق تحلیلی، با تلاش برای بهره گیری از جدیدترین اسناد و منابع و آخرین آمار و اطلاعات خصوصاً با استفاده از سایت اینترنتی ICSID و بانک جهانی. امید است نتیجه این گفتار و هدفی که در آن تعقیب می شد، مجموعه سودمندی را ارائه کند زیرا که حقیقتاً هدف از انتخاب چنین موضوعی و تحقیق روی این مسئله، رسیدن به حاصلی بود که علاوه بر جنبه های علمی و تئوری و نظری، در حد وسیع اندک نگارنده، از جنبه عملی و کاربردی نیز مفید و مورد استفاده باشد.